

Bureauonderzoek

Oosterstraat te Hoogeveen



Opdrachtgever

Tauw bv
Postbus 722
9400 AS ASSEN

Projectnummer

Synthegra Rapport P0501866

Kenmerk

SKO/UIT/SAD/P0501866

Autorisatie

Redactie:
drs. D.T.P.Hagens
Eindredactie/kwaliteitscontrole:
drs. E.E.A. van der Kuijl

paraaf

datum

maart 2007

paraaf

datum

maart 2007

Project : Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0501866

Colofon

Opdrachtgever: Tauw bv Assen
Project: Oosterstraat te Hoogeveen
Projectnummer: P0501866
Titel: Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Datum: maart 2007
Redactie: drs. D.T.P.Hagens
Projectleider: drs. D.T.P. Hagens
Met bijdragen van: drs. D.T.P. Hagens (historicus), drs. S.M. Koeman (fysisch geograaf)
en drs. E.E.A. van der Kuijl (senior archeoloog)
Tekenaar: drs. S. Diependaal
Eindredactie: drs. E.E.A. van der Kuijl
Druk: Synthebra bv, Doetinchem
ISSN: 1574-0838

Synthebra bv

Doetinchemseweg 61a, 7007 CB Doetinchem
Telefoon +31 (0)314 36 99 40, Fax +31 (0)314 36 99 44, Internet: www.synthebra.com
Bankrelatie Friesland Bank, nr. 295191155, BTW nr. NL819631288B01, HR 01115557

© Synthebra bv, 2007

De rechten van intellectueel eigendom verblijven te allen tijde bij Synthebra bv.

Project : Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0501866

INHOUD

1	Inleiding	4
1.1	Kader en doelstelling	4
1.2	Plangebied	4
1.3	Onderzoeksopzet en richtlijnen	5
1.3	Administratieve gegevens	5
2	Bureauonderzoek	6
2.1	Methoden	6
2.2	Resultaten	6
	Inleiding	6
	Geologie en geomorfologie	6
	Bodem	9
	Archeologie	10
	Gegevens uit het kaartmateriaal	13
3	Archeologisch verwachting	15
	Advies	
	Literatuur	16

Bijlagen:

Bijlage 1: Combinatiekaart IKAW, AMK en Archis waarnemingen

Bijlage 2: Geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

Afbeelding voorblad: Hoogeveen en omgeving in 1902.

1 Inleiding

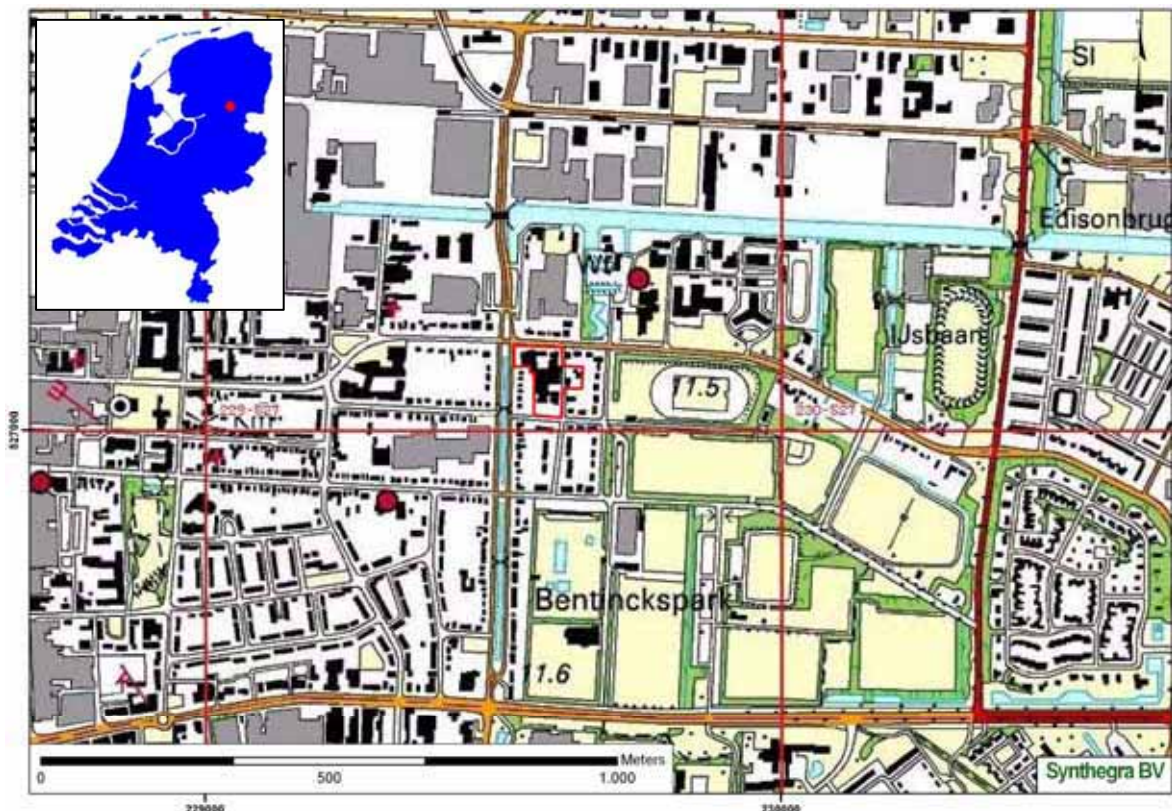
1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van TAUW Assen heeft Synthegra bv in maart 2007 een bureauonderzoek uitgevoerd in verband met de onderbouwing van een artikel 19 procedure van het plangebied gelegen aan de Oosterstraat te Hoogeveen (gemeente Hoogeveen). Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen (bouw van woningen) zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten.

De maximaal te verstoren diepte is circa 80 cm – Mv. Het doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over de bekende of verwachte archeologische waarden, binnen het plangebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Met behulp van deze informatie is een gebiedspecifiek archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

1.2 Plangebied

Het plangebied (circa 1 ha groot) ligt ten oosten van het centrum van Hoogeveen (afbeelding 1). Het plangebied staat afgebeeld op kaartblad 17C van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000). Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als grasland.



Afbeelding 1: De ligging van het plangebied op de topografische kaart . Inzet linksboven ligging in Nederland.

Project : Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0501866

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek. Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de KNA 2.2.

1.4 Administratieve gegevens

Toponiem	: Oosterstraat
Plaats	: Hoogeveen
Gemeente	: Hoogeveen
Provincie	: Drenthe
Projectnummer	: P0501866
Bevoegd gezag	: gemeente Hoogeveen
Opdrachtgever	: Tauw Assen
Uitvoerende instantie	: Synthegra bv
Datum uitvoering	: maart 2007
Kaartblad	: 17C
Periode	: nieuwe tijd
Oppervlakte	: circa 1 ha
Grondgebruik	: deels woningen en kantoorpand, deels grasland
Geologie	: veen (Laagpakket van Griendtsveen)
Geomorfologie	: dekzand in ondiepe ondergrond
Bodem	: niet gekarteerd (vermoedelijk veenontginningsvlakte)
Beheer en plaats documentatie	: Koninklijke Bibliotheek, Bibliotheek RACM, Synthegra Doetinchem

De onderzoekslocatie wordt omsloten door de volgende 4 coördinaten:

Zuidwest	X: 229536, Y: 527022
Noordwest	X: 229536, Y: 527147
Noordoost	X: 229655, Y: 527147
Zuidoost	X: 229655, Y: 527022

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan, om de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumentenzorg (RACM) te Amersfoort geraadpleegd. Verder is contact opgenomen met de gemeente Hoogeveen en de Historische Kring Hoogeveen.

2.2 Resultaten

Inleiding

Er bestaat een sterke relatie tussen de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de archeologische verwachting van een gebied. Daarom is het belangrijk om de genese van een landschap goed te bestuderen. De geologische ontwikkeling ligt ten grondslag aan de geomorfologie en bodem. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de landschapsgenese op de onderzoekslocatie. Voor de geologische en geomorfologische beschrijving is gebruik gemaakt van de nieuwe lithostratigrafische indeling van de ondiepe ondergrond.¹

Voor een overzicht van de geologische perioden, zie bijlage 2.

Geologie en geomorfologie

Hoogeveen ligt op het zogenaamde Drents plateau, dat tijdens het Saalien is gevormd (circa 370.000 – 130.000 BP). Met name de grote uitbreiding van het landijs in die periode (circa 200.000 – 130.000 BP) is van grote invloed geweest op het huidige reliëf en de samenstelling van de ondergrond. Het hoogste punt van het Drents plateau ligt nabij Emmen op circa 25 m +NAP. Het gebied helt af naar het noordwesten en westen. Het bestaat grotendeels uit een keileemplateau, waar keileem aan of nabij het oppervlak voorkomt, dat ligt tussen twee reeksen van lage stuwwallen.²

De stuwwallen in Noord-Nederland bestaan voor een deel uit gestuwde keileem (grondmorene) en zijn ontstaan doordat de bodem aan de randen van het landijs werd opgestuwd tot wallen. De landijsuitbreiding bestaat uit verschillende fasen en de stuwwallen in Drenthe werden tijdens een latere uitbreiding overreden door het ijs. Onder het landijspakket werd 'grondmorene' gevormd, die bestaat uit keileem. Keileem ontstaat door het uitsmelten van puin, dat in het landijs aanwezig is, en door de deformatie van materiaal onder het ijs. De keileem bestaat uit een mengsel van klei, zand en stenen, dat zeer sterk is samengedrukt door het gewicht van het landijs. De keileem, die meestal een rode, donkergrijze of lichtgrijze kleur heeft, is over het algemeen dun (1-2 m), maar plaatselijk komen diktes van 10-20 m voor. In de ondergrond is keileem meestal kalkrijk. Aan het oppervlak is ze verweerd en ontkalkt, waardoor ook de kleur veranderd kan zijn.³ Het zandige residu van de keileem, dat ontstaat na de verwerking en het verlies van de fijnere deeltjes, wordt soms aangeduid als keizand. Vaak bevat dit materiaal vuurstenen.⁴ De keileem is van grote betekenis voor de waterhuishouding

¹ De Mulder et al. (2003) en

via www.nitg.tno.nl: Dinoloket, Standaarden, Lithostratigrafische Nomenclator van de ondiepe ondergrond

² Berendsen (2000), 67.

³ Berendsen (1998), 95-96.

⁴ Berendsen (2000), 69.

van het gebied. De grondwaterstanden zijn in dit gebied relatief hoog, omdat het water stagneert op de ondoorlatende keileem.⁵ Zowel de keileem, het Laagpakket van Gieten, als het keizand, Laag van Gasselte, behoren tot de Formatie van Drente.⁶ Ze bedekken oudere Formaties, zoals de Formatie van Peelo en het Laagpakket van Drachten van de Formatie van Boxtel. De Formatie van Peelo bestaat uit smeltwaterafzettingen, die tijdens een eerdere ijsbedekking (het Elsterien, ongeveer 475.000-410.000 BP) zijn gevormd. Bovenop de smeltwaterafzettingen zijn vaak eolische afzettingen afgezet, die dateren uit het Vroeg-Saalien (circa 370.000 – 200.000 BP). Deze zandafzettingen worden tot het Laagpakket van Drachten gerekend, behoren tot de Formatie van Boxtel. Lokaal kunnen dunne veen- en leemlaagjes voorkomen.⁷ Op de geologische kaart is te zien, dat in het plangebied de keileem in de ondiepe ondergrond voorkomt (afbeelding 2).

Na een warme periode, het Eemien, breidde het landijs zich in het Weichselien (circa 120.000 – 10.000 BP) weer sterk uit, maar bereikte Nederland niet meer. De ondergrond was echter wel permanent bevroren, waardoor water niet in de grond kon doordringen, maar zich een weg zocht over het oppervlak. Door dit afstromende smelt- en regenwater werden er beekdalen gevormd, waarin de onderliggende sedimenten (vaak dekzand) werden verspoeld en opnieuw afgezet als beekdalafzetting. Deze fluvioperiglaciale afzettingen hebben de beekdalen voor een groot deel opgevuld. Deze beekdalen zijn goed zichtbaar op de geologische kaart (oranje kleuren op afbeelding 2). Deze lemige afzettingen zijn ontstaan in ondiepe meren, maar ook in kleine riviersystemen met name tijdens het Pleniglaciaal (circa 73.000 – 13.000 BP) en worden tot het Laagpakket van Tilligte van de Formatie van Boxtel gerekend.⁸

In een groot gebied, ook in het plangebied, komt dekzand in de ondiepe ondergrond voor. Het zand bedekt de keileem, maar is dunner dan 2 meter. In de koudste perioden was de vegetatie vrijwel verdwenen, waardoor op grote schaal verstuiving door de wind kon optreden, waarbij dekzand is afgezet.⁹ Dit (vaak lemige) zand is kalkloos, fijnkorrelig (150 – 210 µm), en arm aan grind.¹⁰ Het reliëf dat hierbij is ontstaan wordt gekenmerkt door glooiingen: vlakke, afvoerloze depressies en dekzandkopjes worden afgewisseld met langgerekte dekzandruggen. Dit dekzand wordt tot het Laagpakket van Wierden, van de Formatie van Boxtel gerekend.

In het Holoceen (de laatste 10.000 jaar) werd het klimaat warmer en vochtiger, waarbij veel veen werd gevormd. De belangrijkste oorzaak van de veenvorming was de holocene zeespiegelstijging en de daaraan gekoppelde stijging van het grondwaterniveau.¹¹ In veel gevallen begon de veenvorming vanuit de beekdalen, die vaak een ondergrond van impermeabele keileem hebben; hier werd eutroof (= voedselrijk) veen gevormd; in veel gevallen moerasbosveen. Dit veen wordt tot de Formatie van Nieuwkoop gerekend. Gedurende het Atlanticum (vanaf circa 8000 BP) kwam de veengroei pas goed op gang en is doorgegaan tot in het Subatlanticum (tot circa 2000 BP). In het Subboreaal breidde het veen zich uit tot buiten de beekdalen.¹² Het milieu werd voedselarmer, waardoor met name (oligotroof) veenmosveen (*Sphagnum*) werd gevormd. Volgens de geologische kaart ligt in het plangebied op de keileem en het dekzand een laagje veen, dunner dan 1 meter. Het veenmosveen, dat op het dekzand is gegroeid wordt tot het Laagpakket van Griendtsveen van de Formatie van Nieuwkoop gerekend.

⁵ Berendsen (1998), 96.

⁶ De Mulder et al. (2003), 337-338.

⁷ Ibidem, 347.

⁸ Ibidem, 349.

⁹ Berendsen (1998), 113.

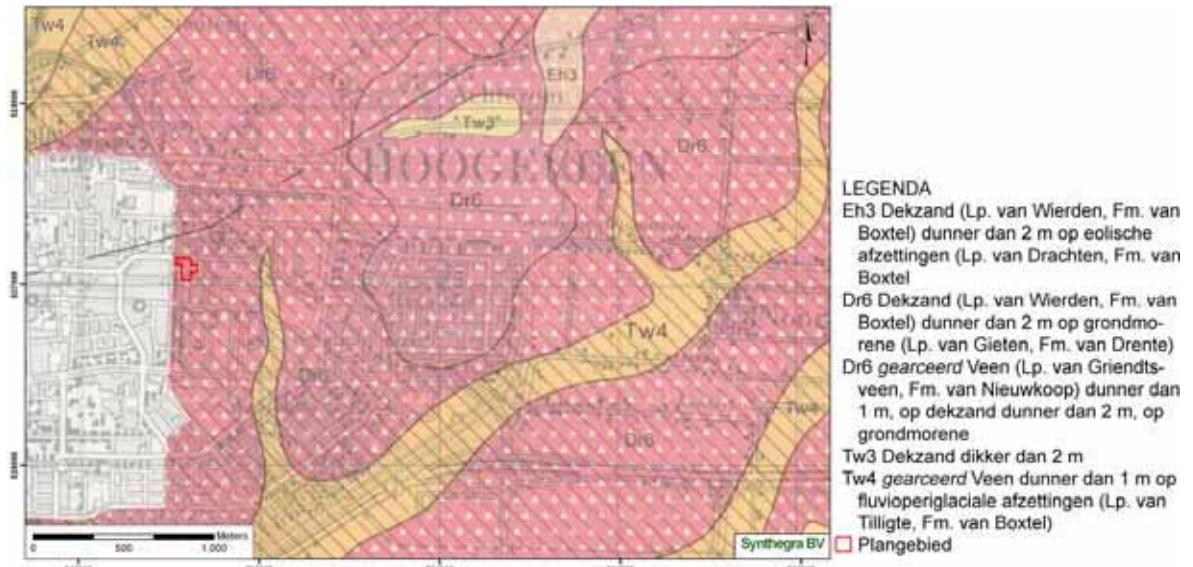
¹⁰ Ibidem, 114.

¹¹ Berendsen (Assen 2000), 135.

¹² Stiboka (1994) 3-41.

Project : Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0501866

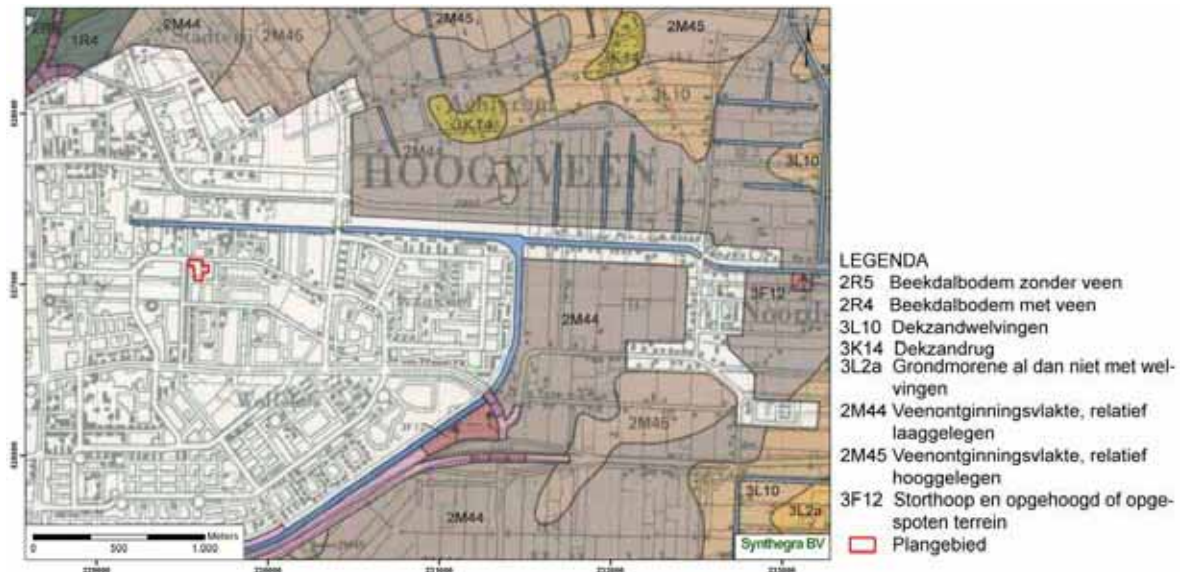
In het plangebied ligt volgens de geologische kaart een laag veen (Laagpakket van Griendtsveen) dunner dan 1 meter op een dekzandpakket (Laagpakket van Wierden) dunner dan 2 meter op keileem (Laagpakket van Gieten).



Afbeelding 2: Het plangebied op de geologische kaart van Nederland 1:50.000 aangegeven met het rode kader.

Veel veen is inmiddels weer verdwenen, doordat het door de mens is gewonnen als brandstof. Het veenmosveen op het dekzand werd vooral gebruikt als turfwinning. Het veen werd eerst ontwaterd en daarna gestoken. Grote gebieden zijn veenontginningsvlakten. Het plangebied is niet gekarteerd op de geomorfologische kaart, omdat het bebouwd is, maar aangenomen kan worden dat het in een veenontginningsvlakte ligt (afbeelding 3). Op basis van de geologische kaart is geconcludeerd dat er waarschijnlijk geen dekzandrug in het plangebied voorkomt, want dan was op de geologische kaart een dekzandpakket van dikker dan 2 meter aangegeven, zoals het geval is bij de twee dekzandruggen ten noordoosten van het plangebied.

Project : Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0501866



Afbeelding 3: Het plangebied op de geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 aangegeven met het rode kader.

Bodem

Het plangebied is niet gekarteerd op de bodemkaart, omdat het in bebouwd gebied ligt (afbeelding 4). In de buurt komen veel verschillende bodemtypen voor. In het pleistocene zand zijn in het algemeen veldpodzolgronden ontwikkeld. De veldpodzolgronden liggen in de relatief lage delen van het landschap en met name in de afvoerlose laagten. Verder komen ze voor op lage ruggen, op hoge ruggen komen ze alleen daar voor, waar tijdens het ontstaan van de podzolgronden hoge grondwaterstanden voorkwamen. De bovengrond vertoont duidelijk sporen van sterke uitloging (sterk gebleekte zandkorrels), hoewel dit vaak verborgen wordt, omdat het humusgehalte hoog kan zijn. Er kan onder de A-horizont een E-horizont (uitspoelingshorizont) aanwezig zijn, zowel dunne, zwak ontwikkelde, als zeer dikke komen voor. Hieronder is een B-horizont (inspoelingshorizont) aanwezig. Meestal is het profiel tot grotere diepte ontijzerd. Dit proces is veroorzaakt door een combinatie van factoren, namelijk door podzolering en de invloed van de hoge grondwaterstanden.¹³

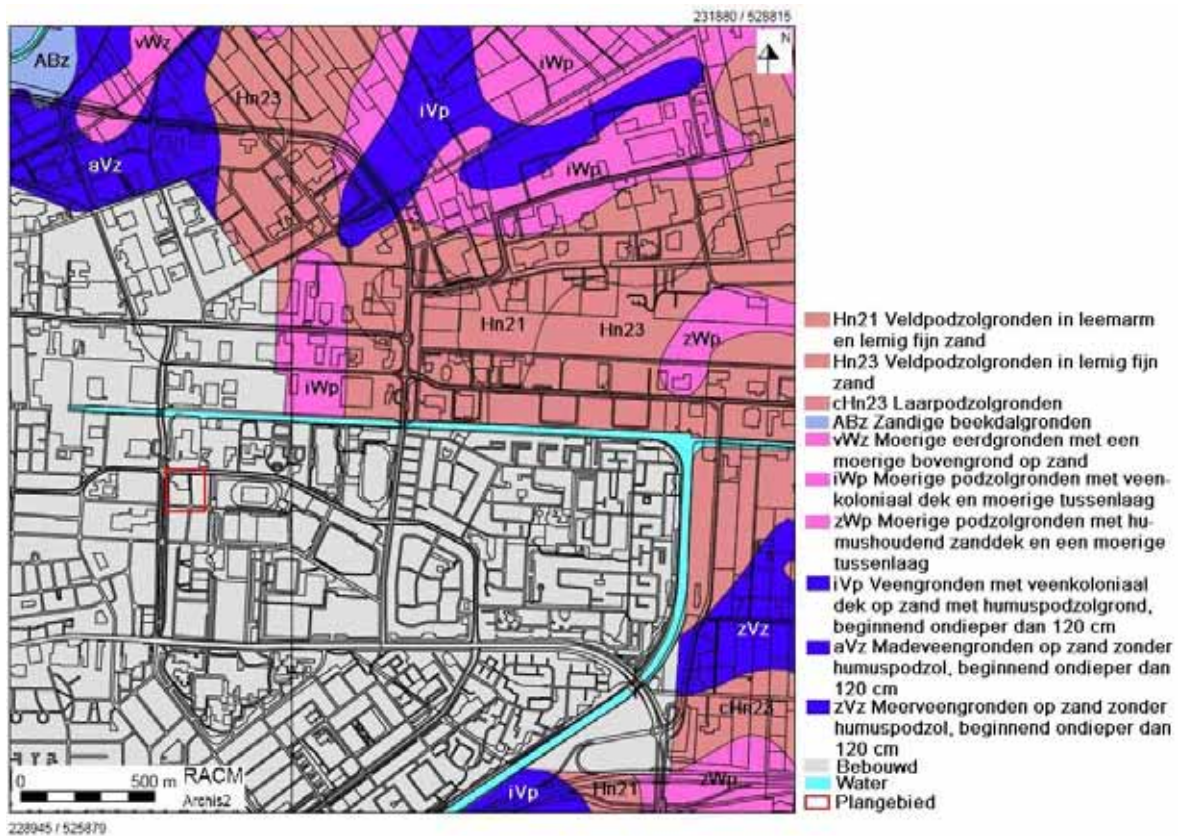
Verder komen er verschillende moerige podzolgronden en eerdgronden voor. Het zijn restveengronden in afgeveenden gebieden of ze zijn ontstaan uit veenkoloniale veengronden, waarvan de veenlaag door ploegen en oxidatie dunner dan 40 cm is geworden.¹⁴

Er zijn ook nog kleine oppervlakken veengronden, waar het veen niet of maar gedeeltelijk is gewonnen. Deze gronden bestaan tussen 0 en 80 cm diepte uit meer dan 40 cm veen.¹⁵

¹³ H. de Bakker, J. Schelling (Wageningen 1989), 127

¹⁴ Stiboka (Wageningen 1978), 100

¹⁵ Ibidem, 76



Afbeelding 4: Het plangebied op de bodemkaart van Nederland 1:50.000 globaal aangegeven met het rode kader.¹⁶

¹⁶ Beschikbaar via Archis2, het registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten

Archeologie

Bewoningsgeschiedenis

Prehistorie

De eerste bewoningssporen uit Drenthe dateren van circa 40.000 jaar geleden, en bestonden uit vuurstenen werktuigen. Ook in het mesolithicum (8800-4900 v. Chr.) werden de streken bewoond door jagers en verzamelaars. De aanwezigheid van hunebedden laten zien dat het grondgebied in de late steentijd bewoond is geweest door vroege landbouwers. Hunebedden lagen hoog in het landschap en werden waarschijnlijk uitgekozen omdat het de droogste plaatsen in het landschap waren.¹⁷ Juist op deze locaties bevonden zich nederzettingen; de bodem was vruchtbaar en op de hellingen groeiden bossen. Deze hunebedden waren echter vooral in het oosten van Drenthe gesitueerd, bij en tussen Assen en Emmen. De directe omgeving van Hoogeveen in het zuidelijke deel van Drenthe werd van oudsher gevormd door veengebieden, en heeft zodoende pas laat bewoning gekend. Hoogeveen ligt op het zogenaamde Drenths Plateau, waarvan het hoogste punt bij Emmen ligt, en onder meer naar het westen, bij Hoogeveen, omlaag loopt.¹⁸

Middeleeuwen

Het grondgebied van Hoogeveen en omgeving vormde in de vroege middeleeuwen een ontoegankelijk veenmoeras. Als gebied om te vestigen was het weinig aantrekkelijk. Afgezien van locaties op de rivierduinen zijn er dan ook weinig vondsten die wijzen op bewoning in de vroege middeleeuwen. Vanaf de 8^e en 9^e eeuw werd het uitgestrekte veengebied van Zuidwest-Drenthe in cultuur gebracht. De eerste bewoners vestigden zich op de hogere stuwwallen die niet of nauwelijks door veen bedekt waren. Deze nederzettingen bestonden uit één, soms twee of drie hoeven. Algemeen wordt aangenomen dat deze nederzettingen pas na de 9^e eeuw ontstaan zijn.¹⁹

Nieuwe tijd

In het jaar 1551 kochten Reinold van Burmania en zijn vrouw de Meppense Venen, in het zuidoostelijke deel van de huidige gemeente. In 1631 werd dit gebied samengevoegd met een gebied welke voorheen in het bezit was van de Heer van Ruinen. Onder het vaandel van de zogenaamde Compagnie der 500 morgen, werd het veengebied afgegraven en via het kanaal De Nieuwe Griff (de latere Hoogeveense Vaart) naar onder meer Meppel vervoerd. Haaks op dit kanaal werden om de 160 meter kleinere kanalen afgegraven. Op deze wijze ontstond een raster van zich kruisende kanalen.²⁰

Het dorp Hoogeveen werd in 1636 gesticht door enkele investeerders uit Leiden van de Hollandse Compagnie. Men was namelijk van mening dat de veenarbeiders zich permanent moesten kunnen vestigen in hun veengebied. Er ontstond al spoedig een kern op een kruispunt (het huidige Kruis) nadat er winkels werden geopend, en ambachtslieden, verveners en rentmeesters zich hier vestigden. In 1651 werd begonnen met de bouw van de Grote Kerk aan de Grote Kerkstraat, circa een kilometer ten westen van het plangebied. In de loop van de geschiedenis heeft Hoogeveen meerdere namen gekend, zoals Hooch Echten, Nieuw Echten en Echten's Hoogeveen. De verkorte versie Hoogeveen bleef echter in stand. In eerste instantie was het oorspronkelijke, oudste deel van Hoogeveen juridisch gezien bezit van de marke van Steenberg en Ten Arlo, ondanks dat het dorp eeuwenlang een veenkolonie is gebleven. Toen de winning van turf vanaf eind 19^e eeuw minder lucratief werd, gingen de bewoners van Hoogeveen langzaam maar zeker over op landbouw, veeteelt en industrie. Na de Tweede Wereldoorlog werden de meeste kanalen gedempt om plaats te maken voor een breed en recht wegennet.²¹ De Vos van Steenwijklaan, ten noorden aan het plangebied grenzend, is

¹⁷ M.A.W. Gerding (red) e.a., *Geschiedenis van Emmen en Zuidoost-Drenthe*. (Amsterdam 1989) p. 29.

¹⁸ Berendsen 2000, 67.

¹⁹ M.A.W. Gerding, *Geschiedenis van Meppel* (Meppel 1991) p. 25.

²⁰ www.nl.wikipedia.org/wiki/Hoogeveen

²¹ www.nl.wikipedia.org/wiki/Hoogeveen

Project : Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0501866

een oude uitvalsweg vanuit Hoogeveen naar het oosten. De bebouwing aldaar is een voorbeeld van de geleidelijke groei van de nederzetting Hoogeveen.²²

Archeologische vondsten in en nabij de onderzoekslocatie

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) in ARCHIS is het plangebied niet gekarteerd, aangezien het zich bevindt binnen bebouwd gebied, in de kern van Hoogeveen. Vanaf 500 meter ten noordoosten van het plangebied, buiten de bebouwde kom, geldt deels een lage en deels een middelhoge archeologische verwachting.

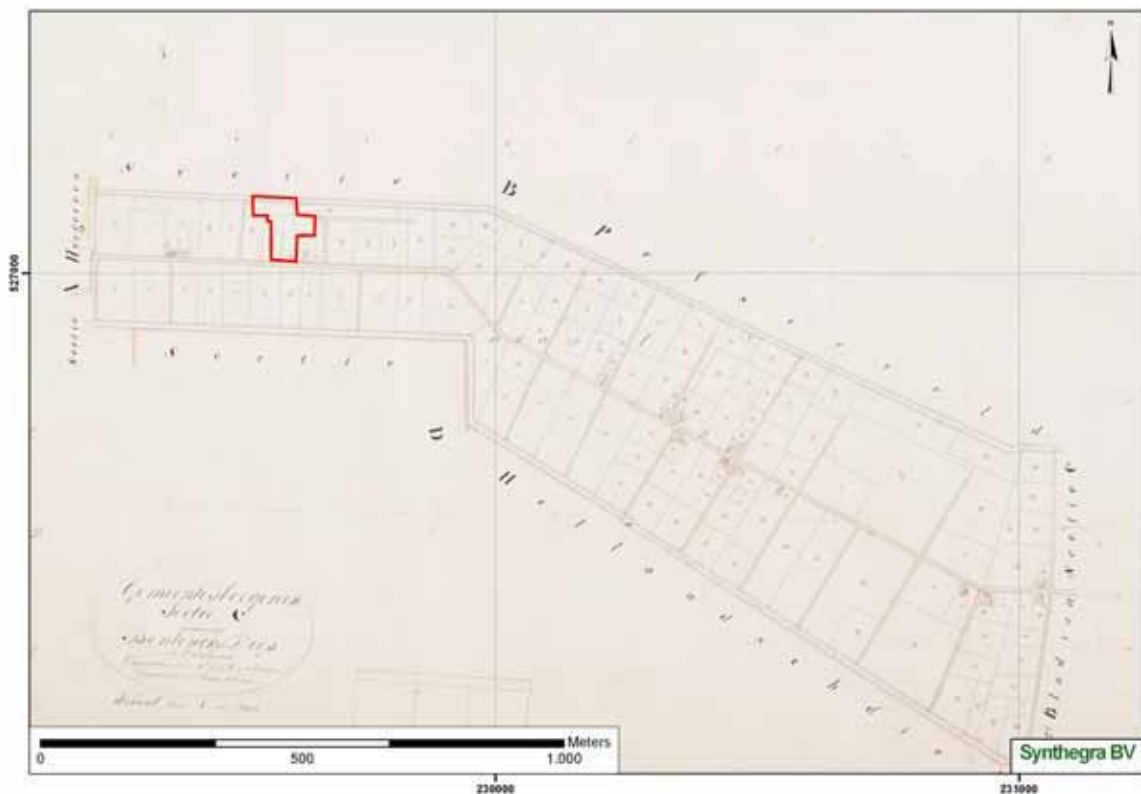
Voor de gehele bebouwde kom van Hoogeveen is door De Steekproef een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd in 2006. Hieruit kwam naar voren dat voor bepaalde gebieden en kavels een archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk wordt geacht (onderzoeksmelding 17243). In het Wapgebied, vanaf circa 900 meter ten oosten van het plangebied, is door RAAP in 2006 een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen uitgevoerd. Onder de veelal verstoorde toplaag en onder een veenpakket bevindt zich dekzand. Er zijn echter nergens archeologische indicatoren aangetroffen (onderzoeksmelding 14687). Op een afstand van circa 1,5 kilometer ten noordwesten van het plangebied werd door BAAC in 2003 een bureauonderzoek uitgevoerd. Er werden verkennende booronderzoeken aanbevolen voor die gebieden die hoger gelegen zijn, en waarvoor een middelhoge verwachting geldt (onderzoeksmelding 19283). In de directe of nabije omgeving van het plangebied zijn geen archeologische waarnemingen of monumenten gedocumenteerd. Bij het knooppunt van de A28 en de A37, op circa 3 kilometer ten zuidwesten van het plangebied, werden bij de aanleg van het wegtracé drie kernen, zeven klingen en zes afslagen uit het paleolithicum gevonden (ARCHIS waarnemingsnummer 300056). Verder werd op circa 2,5 kilometer ten noordwesten van het plangebied een driehoekige pijlpunt met weerhaken en schatdoorn aangetroffen, gemaakt van lichtbruine vuursteen uit de periode laat neolithicum tot vroege bronstijd (ARCHIS waarnemingsnummer 300068). Deze vondsten liggen enkele meters verwijderd van een zevental tumuli (brandgrafheuvels), waaronder een tweetal monumenten van zeer hoge archeologische waarde (monumentnummers 9571 en 9572). In de jaren 1941 en 1949 werd de monumenten onderzocht en gerestaureerd (ARCHIS waarnemingsnummers 12181 en 38376).

²² www.hoogeveen.nl

Project : Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0501866

Gegevens uit het kaartmateriaal

In het kader van het bureauonderzoek is tevens historisch kaartmateriaal bestudeerd (zie literatuurlijst). Op de minuutplan²³ uit het begin van de 19^e eeuw, alsmede de kaarten uit circa 1851-1855 en 1902 is te zien dat het plangebied bestond uit bouwland en weideland. Dit staat ook zo aangegeven in de OAT van de minuutplan.²⁴ Op de kaarten is de Vos van Steenwijklaan al aangegeven. De Kalkovenstraat bestond in deze perioden nog uit een kanaal. Vermoedelijk is deze, zoals veel andere kanalen in Hoogeveen, na de Tweede Wereldoorlog gedempt om plaats te maken voor de huidige Kalkovenstraat. De benaming is afkomstig van de voormalige direct ten oosten en zuiden van het plangebied gelegen kalkovens.



Afbeelding 5: Het plangebied op de minuutplan uit begin 19^e eeuw, aangegeven in het rode kader.

²³ www.dewoonomgeving.nl Kadastrale gemeente Hoogeveen, sectie C "Bentichs Diep", blad 1. De kaart is vervaardigd door landmeter J.J.H. de Ponthier.

²⁴ OAT = Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel. Dit is een register uit 1832 waarin diverse gegevens in vermeld staan die betrekking hebben op de betreffende percelen, zoals de eigenaar, beroep en woonplaats, alsmede het grondgebruik en de oppervlakte.



Afbeelding 6: Hoogeveen en omgeving in circa 1851-1855.²⁵ Het plangebied is aangegeven in het rode kader.



Afbeelding 7: Hoogeveen en omgeving in 1902.²⁶ Het plangebied is aangegeven in het rode kader.

²⁵ Grote Historische Atlas van Noord-Nederland, ca. 1851-1855, blad 99.

3 Archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is voor het plangebied een gebiedsspecifiek verwachtingsmodel opgesteld. Op basis van de beschikbare gegevens is aan het plangebied een lage archeologische verwachting voor nederzettingen vanaf de prehistorie tot de nieuwe tijd toegekend.

Het plangebied is gelegen in een dekzandgebied in een ondiepe ondergrond. Dit dekzand is als het gevolg van verstuiving afgezet en bestaat uit kalkloos, fijnkorrelig, vaak lemig, zand. Hierdoor ontstond een reliëf met glooiingen met soms langgerekte dekzandruggen. Dit zogenaamde Laagpakket van Wierden werd tijdens het Holoceen (de laatste 10.000 jaar), toen het klimaat warmer en vochtiger werd, bedekt met een laag veen. Deze veenvorming ontstond vanuit de beekdalen door de stijging van de zeespiegel, en daardoor het grondwaterniveau in de daarna volgende millennia. Dit veenmosveen van de Formatie van Griendtsveen behoort tot de Formatie van Nieuwkoop.

Zuidwest-Drenthe werd vanaf de 8^e en 9^e eeuw geleidelijk in cultuur gebracht, en werd zo geschikt gemaakt voor bewoning. Hoogeveen is een typisch veenontginningsgebied, gesticht in de 17^e eeuw als woonkern voor de vele hier actieve veenarbeiders. Al snel ontstond er een dorpskern en werd het veengebied vandaaruit in snel tempo ontgonnen. Waarschijnlijk ligt het plangebied in een dergelijke veenontginningsvlakte, waar vermoedelijk geen dekzandpakket voorkomt. Het ligt immers niet op een dekzandrug, zoals die te vinden zijn in het noordoosten van het plangebied.

Het plangebied, zoals de hele bebouwde kom van Hoogeveen, is op de IKAW-kaart niet gekarteerd. In de directe of wijde omgeving van het plangebied zijn geen waarnemingen of monumenten gedocumenteerd. De enige bekende waarnemingen liggen op tenminste 2,5 tot 3,5 kilometer afstand van het plangebied. Door het ontbreken van een dekzandrug binnen het plangebied, locaties waar normaliter prehistorische resten verwacht kunnen worden, zal de kans op archeologische vondsten klein zijn. Mochten er dan toch prehistorische bewoningsresten aanwezig zijn, dan zijn deze waarschijnlijk al verstoord als gevolg van de veenafgravingen.

Uit het bureauonderzoek is verder gebleken dat de bouwwerken binnen het plangebied hoogstwaarschijnlijk na-oorlogs zijn. Daarvoor bestond het plangebied uit weide- en bouwland. Vanaf deze tijd breidde Hoogeveen zich in hoog tempo uit. Hierdoor zullen eventuele archeologische resten vanaf de periode van de veenontginningen verstoord zijn als gevolg van graafwerkzaamheden. Dit gegeven wordt versterkt door het gegeven dat meteen ten oosten en zuiden van het plangebied, sinds eind 19^e eeuw, kalkovens gelegen waren met bijbehorende bouwwerken, direct oostelijk van het plangebied.

Uit deze gegevens kan worden geconcludeerd dat de kans klein wordt geacht dat er een archeologische vindplaats kan worden aangetroffen.

Advies

De voorgenomen bestemmingsplanwijziging van het plangebied, de realisatie van de herinrichting van het plangebied zal naar verwachting niet leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Er zijn vermoedelijk geen archeologische resten (meer) of intacte bodemlagen aanwezig binnen het plangebied, aangezien het plangebied vanaf de 17^e eeuw is ontgonnen en er geen waarnemingen gedocumenteerd zijn in de directe of wijde omgeving. Mocht een archeologische trefkans dan toch aanwezig zijn, dan zijn eventuele sporen reeds verstoord als het gevolg van bouwwerkzaamheden.

De resultaten van dit onderzoek dienen getoetst te worden door het bevoegd gezag, dat op basis van het uitgebrachte advies een besluit zal nemen. Geadviseerd wordt daarom om contact op te nemen met de gemeente Hoogeveen.

²⁶ *Grote Historische Topografische Atlas van Drenthe*, ca. 1905, blad 512.

Project : Bureauonderzoek, Oosterstraat te Hoogeveen
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0501866

Literatuur

Bakker de, H en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 1998: *De vorming van het land*, van Gorcum, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2000: *Landschappelijk Nederland*, van Gorcum, Assen.

Gerding, M.A.W. (red.), 1989: *Geschiedenis van Emmen en Zuidoost-Drenthe*, Amsterdam.

Gerding, M.A.W. (red.), 1991: *Geschiedenis van Meppel*, Meppel.

Grote Historische Atlas van Nederland; 2 Noord Nederland 1851–1855, schaal 1:50.000, Wolters Noordhoff Atlasproducties.

Grote Historische Topografische Atlas van Drenthe, ca. 1905, schaal 1:25.000, Uitgeverij Nieuwland.

Mulder de, E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Houten.

Rijks Geologische Dienst, 1975: *Geologische kaart van Nederland 1:50.000, blad 17 West Emmen*, Haarlem.

Stichting voor Bodemkartering, 1978: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, toelichting bij de kaartbladen 17 West en 17 Oost Emmen*, Wageningen.

Stichting voor Bodemkartering, 1978: *Geomorfologische kaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 17 Emmen*, Wageningen.

Gebruikte internetsites:

www.dewoonomgeving.nl

www.drentsplateau.nl

www.hoogeveen.nl

www.nl.wikipedia.org/wiki/Hoogeveen

Bijlagen:

Bijlage 1: Combinatiekaart IKAW, AMK en ARCHIS-waarnemingen

Combinatiekaart IKAW, AMK en ARCHIS-waarnemingen

Oosterstraat te Hoogeveen

527000



14687

Legenda

- geen waarnemingen bekend
- onderzoeksmelding + meldnummer
- archeologisch monument + waarnemingsnummer**
- terrein van archeologische betekenis
- terrein van archeologische waarde
- terrein van hoge archeologische waarde
- terrein van zeer hoge archeologische waarde
- terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

archeologische verwachting trefkans

- hoog (water)
- middelhoog (water)
- laag (water)
- water
- hoog
- middelhoog
- laag
- zeer laag
- niet gekarteerd
- onbekend
- begrenzing plangebied

P0501866_IKAW_Combi_20032007_SD_1.0

Synthegra BV



229000

230000

Bijlage 2: Geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

Lijst met gebruikelijke afkortingen

BO	Bureauonderzoek
IVO-V	Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. verkennende boringen
IVO-K	Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. karterende boringen
IVO-W	Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. waarderende boringen
IVO-K-G	Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. karterende proefsleuven
IVO-W-G	Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. waarderende proefsleuven
AB	Archeologische Begeleiding
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
IKAW	Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
BP	Before Present
CAA	Centraal Archeologisch Archief
GLG	Gemiddeld Laagste Grondwaterstand
GHG	Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
MV	Maaiveld
NAP	Nieuw-Amsterdams Peil
RGD	Rijks Geologische Dienst
STIBOKA	STichting BOdem Kartering

Paleolithicum: tot 8800 vC	PALEO	vroeg: 800 – 500 vC	IJZV
vroeg: tot 300.000 C14	PALEOV	midden: 500 – 250 vC	IJZM
midden: 300.000 – 35.000 C14	PALEOM	laat: 250 – 12 vC	IJZL
laat: 35.000 C14 – 8800 vC	PALEOL	Romeinse tijd: 12 vC – 450 nC	ROM
laat A: 35.000 – 18.000 C14	PALEOLA	vroeg: 12 vC – 70 nC	ROMV
laat B: 18.000 C14 – 8800 vC	PALEOLB	vroeg A: 12 vC – 25 nC	ROMVA
Mesolithicum: 8800 – 4900 vC	MESO	vroeg B: 25 – 70 nC	ROMVB
vroeg: 8800 – 7100 vC	MESOV	midden: 70 – 270 nC	ROMM
midden: 7100 – 6450 vC	MESOM	midden A: 70 – 150 nC	ROMMA
laat: 6450 – 4900 vC	MESOL	midden B: 150 – 270 nC	ROMMB
Neolithicum: 5300 – 2000 vC	NEO	laat: 270 – 450 nC	ROML
vroeg: 5300 – 4200 vC	NEOV	laat A: 270 – 350 nC	ROMLA
vroeg A: 5300 – 4900 vC	NEOVA	laat B: 350 – 450 nC	ROMLB
vroeg B: 4900 – 4200 vC	NEOVb	Middeleeuwen: 450 – 1500 nC	XME
midden: 4200 – 2850 vC	NEOM	vroeg: 450 – 1050 nC	VME
midden A: 5300 – 3400 vC	NEOMA	vroeg A: 450 – 525 nC	VMEA
midden B: 3400 – 2850 vC	NEOMB	vroeg B: 525 – 725 nC	VMEB
laat: 2850 – 2000 vC	NEOL	vroeg C: 725 – 900 nC	VMEC
laat A: 2850 – 2450 vC	NEOLA	vroeg D: 900 – 1050 nC	VMED
laat B: 2450 – 2000 vC	NEOLB	laat: 1050 – 1500 nC	LME
Bronstijd: 2000 – 800 vC	BRONS	laat A: 1050 – 1250 nC	LMEA
vroeg: 2000 – 1800 vC	BRONSV	laat B: 1250 – 1500 nC	LMEB
midden: 1800 – 1100 vC	BRONSM	Nieuwe tijd: 1500 – heden	NTA
midden A: 1800 – 1500 vC	BRONSMa	A: 1500 – 1650 nC	NTA
midden B: 1500 – 1100 vC	BRONSMb	B: 1650 – 1850 nC	NTB
laat: 1100 – 800 vC	BRONSL	C: 1850 – heden	NTC
IJzertijd: 800 – 12 vC	IJZ	Onbekend	XXX

Metaal	Metaal	Steen	Steen
Bron	MBR	Barnsteen	SBA
Goud	MAU	Bergkristal	SBE
IJzer	MFE	Diabaas / gabbro / doleriet / dioriet	SDI
Koper	MCU	Git	SGI
Lood	PB	Graniet / gneis	SGR
Messing	MME	Jadeiet / nefriet	SJA
Metaal	MXX	Kalk (steen)	SKA
Tin of lood legering	MSN	Leisteen	SLE
Zilver	MAG	Marmer	SMA
Organisch		Oker	SOK
Bot. dierlijk	ODB	Steen	SXX
Bot. menselijk	OMB	Tefriet / basaltlava	STE
Bot. onbekend	OXB	Tufsteen	STU
Gewel	ODG	Vuursteen	SVU
Hoorn	ODH	Zandsteen / kwartsiet	SZA
Hout / Houtskool	OPH		
Ivoor	ODI	Onbekend	XXX
Leer / huid / bont	ODL	Niet van toepassing	—
Organisch	OXX		
Organisch, dierlijk	ODX	Glas	GLS
Organisch, menselijk	OMX	Keramiëk	KER
Organisch, plantaardig	OPX	Slak	SLAK
Schelp	ODS		
Textiel: katoen / linnen / wol / zijde	OTE		

Verklarende woordenlijst

A-horizont:	Minerale (humeuze) bovengrond. Indien er uitspoeling van materiaal optreedt, heet deze uitspoelingshorizont ook wel de E-horizont.
B-horizont:	Inspoelingshorizont. Een horizont waaraan door inspoeling uit een hoger liggende horizont humus, ijzer of kleibestanden zijn toegevoegd
C-horizont:	Een horizont die weinig of niet veranderd is door bodemvorming, de moederbodem. Men kan aannemen dat de bovenliggende, al dan niet door bodemvorming veranderde, horizonten uit soortgelijk materiaal zijn ontstaan.
Eerdgrond:	Gronden met een goed ontwikkelde, donkere, humeuze bovengrond. De donkere bovengrond verschilt duidelijk van kleur met de ondergrond. In de ondergrond heeft geen duidelijke profielontwikkeling plaatsgevonden. De bovenlaag van een bodem die is ontstaan door een jarenlang gebruik als bouwland. Een esdek is bijvoorbeeld te vinden bij een eenkeerdgrond.
Esdek:	De bovenlaag van een bodem die is ontstaan door een jarenlang gebruik als bouwland. Een esdek is bijvoorbeeld te vinden bij een eenkeerdgrond.
Gytia:	Afgestorven organisch materiaal dat bezinkt en bijdraagt tot de veenvorming.
Inhumatiegraf:	Grafkuil voor lijkbegraving (al dan niet in een sarcofaag van hout, lood of steen).

werkelijke jaren	14C y BP	Litho-stratigrafie	Chronostratigrafie	Vegetatie	Archeologische perioden	Cultuurnamen
-1500 n Chr.	-1000	Dunckerke III	Subatlanticum		Late Middeleeuwen	
-1000		Dunckerke II			Karolingische tijd	
-500	Formatie van Nieuwkoop	Merovingische tijd Volkverhuizingstijd Laat-Romeinse tijd Midden-Romeinse tijd Vroeg-Romeinse tijd				
0	-2000	Dunckerke I	Subboreaal	loofbos	Late IJzertijd	Zeijen
-500		Dunckerke 0			Midden IJzertijd	
-1000	-3000		Atlantikum		Vroeg IJzertijd	
-1500		Dunckerke 0			Late Bronstijd	
-1500	-4000		Atlantikum		Midden Bronstijd	Hilversum-Drakestein
-2000					Vroeg Bronstijd	Wikkeldraad
-2500	-4000	Calais IV	Atlantikum		Laat-Neolithicum	Vlaardingen Trecten-beker Blad-veel-beker Klok-beker
-3000		Calais III			Midden-Neolithicum	Herz
-3500	-5000		Atlantikum		Vroeg-Neolithicum	Saath-beker Nobelsberg
-4000		Calais II				
-4500	-6000		Atlantikum			
-5000		Calais I				
-5000	-6000		Boreaal	den		Bandkeramiëk
-6000			Preboreaal	berk		
-7000	-8000		Atlantikum			
-8000						
-8000	-10000	Jungkeizerij	Atlantikum			Arensburg
-9000		Jungkeizerij			Late Dryas (koud) Allerød (warm) Vroeg Dryas (koel) Balling (warm)	toendra den, berk toendra berk
-11000	-12000		Atlantikum			
-12000		Oudekand-ies			Pterigifaciaal	geen pool-westijn
-25000	-30000		Atlantikum			
-30000					Eemien (warm)	loofbos
-150000	-200000		Atlantikum			Midden-Paleolithicum
-200000					Saslien (ijstijd)	geen landijs
-250000	-300000		Atlantikum			Vroeg-Paleolithicum
-300000						